

12 Boeken Buitenlandse literatuur

Bezeten van de waarheid

Fenoglio's 20ste-eeuwse antiheld is nu nog modern

Marco Kamphuis

Als er iets is dat de mens kenmerkt, dan is het zijn wil tot weten. Hij hunkert naar kennis – zeker als het om geheimen gaat. Aan de nieuwsgierigheid van Adam en Eva hebben we onze verdrijving uit het paradijs te danken, maar sindsdien zijn we koppig doorgegaan de ene verborgen waarheid na de andere te betrappen.

Van alle weetgrage types is er niet één die door een grotere koorts bevangen is dan de ja-loerse minnaar. Over dit type heeft Beppe Fenoglio (1922-1963) een ijzersterke, korte roman geschreven. *Una questione privata* is een manuscript dat na Fenoglio's vroegtijdig overlijden tussen zijn papieren werd aangetroffen. Het werd in 1963 gepubliceerd, in 1966 verfilmd, en verwierf een klassieke status.

Een privékwestie begint als de 22-jarige partizaan Milton op een novemberdag in 1944 naar een villa op een heuvel kijkt. Dat moment doet sterk denken aan het begin van Evelyn Waugh's *Brideshead Revisited*. Milton kent die villa goed, want enkele jaren geleden is hij er vaak geweest om Fulvia te bezoeken, een mooi, rijk meisje op wie hij verliefd was – nog altijd is – en dat nu in Turijn verblijft.

Milton is op patrouille, maar om heel even aan de gewapende strijd in de heuvels van Piemonte, in het noorden van Italië, te kunnen ontsnappen, stapt hij op de villa af. De ramen zijn met kettingen gesloten, maar er blijkt een

Beppe Fenoglio

mer. 'Ik zeg niet dat ze dat erge hebben gedaan...' Maar ze suggereert het wel.

Milton is gebroken. Vanaf dat moment kunnen de oorlog, de vrijheid, zelfs zijn kameraden hem gestolen worden. Het enige wat telt is het achterhalen van de waarheid en hij gaat op zoek naar Giorgio, die ook als partizaan tegen de fascistische vecht, bij een naburige brigade. Giorgio is net als Milton student, maar in tegenstelling tot Milton rijk en een knappe jongen. De partizanen, bijna allemaal volksjongens, noemen hem De Zijden Pyjama.

Koortsig (hij heeft kou gevat) dwaalt Milton door de heuvels, die in een mist van mythische proporties gehuld zijn. Geen van de partizanen heeft ooit zoiets meegemaakt: 'Op een bepaald moment zag ik zelfs als ik me vooroverboog de weg niet meer, en mijn voeten die erop stonden ook niet.'

Het bericht komt dat Giorgio in die mist tegen de verkeerde patrouille is aangelopen, hij is nu een gevangene van de fascistische en zal spoedig gefusilleerd worden. Milton stelt zichzelf de vrijwiel onmogelijke opgave razendsnel een vijand gevangen te nemen, zodat er een ruil georganiseerd kan worden. Het gaat hem er niet om zijn beste vriend te redden, evenmin zich op hem te wreken, het gaat hem om de waarheid, die zelfs meer telt dan zijn eigen lijfsbehoud.

Het kan in de heuvels van Piemonte behoorlijk

mistig zijn, daar hoeven we niet per se iets achter te zoeken, maar de meteorologische omstandigheden symboliseren welwillend Miltons verdwazing. En eigenlijk is iedereen in die heuvels de weg kwijt, er vindt in feite één grote broedermoord plaats, want de door de Duitsers gesteunde 'zwarthemden' en de door de geallieerden bewapende partizanen spreken dezelfde taal. De indrukwekkendste scènes in het boek gaan over de dubbelzinnige wijze waarop de strijdende partijen met hun gevangene landgenoten omgaan: er heerst begrip, mededogen, ze lachen om dezelfde dingen... maar de voorgenomen fusillade gaat gewoon door.

Italo Calvino heeft gewezen op de analogie tussen *Een privékwestie* en Ludovico Ariosto's klassieke epos *Orlando Furioso* (1532). Inderdaad is Milton tegenover Fulvia even kuis als Orlando tegenover Angelica. Beiden verzaken de militaire strijd tegen de vijand omdat ze alleen nog maar aan een persoonlijke kwestie met een medestander kunnen denken; beiden zijn verblijnd door het angstbeeld dat hun rivaal de ongerepte bloesem van hun jonkvrouw zal plukken.

De Razende Roeland doolt door donkere wouden, Milton over mistige heuvels, en toevallige ontmoetingen vormen de verhaallijn in beide werken. Ook het slotbeeld van de aanstormende Milton – 'als een paard, zijn ogen helemaal wit, zijn mond opengesperd en schuimend' – lijkt rechtstreeks aan Ariosto ontleend, bij wie het paard de mannelijke begeerte symboliseert.

Maar met alle verwijzingen naar het ridderlijke epos is *Een privékwestie* toch een uiterst moderne roman, met zijn eenvoudige, rake stijl en zijn typisch 20ste-eeuwse antiheld, die uiteindelijk niet rondwerft om iets in handen te krijgen, maar om iets te weten te komen.

De jonggestorven Italiaanse schrijver Beppe Fenoglio liet een ijzersterke en uiterst moderne roman na over een anti-held die zijn leven riskeert om aan de andere minnaar van zijn geliefde de waarheid te ontfutselen.

JEUGDBOEK

Positief is ook niet altijd alles

Francine Oomen: *Hoe overleeft Rosa in New York?* Querido, 329 blz. € 12,95. 12+ ●●●○

Te weinig levenservaring. Daarop wordt Rosa van Dijk afgewezen door de kunstacademie. Ze reageert er gepast puberaal op: 'Ze zijn gewoon compleet gescheit! Ik heb al meer meegemaakt dan de meeste tachtigjarigen! Ik kan er zo een dertiendelige serie over schrijven!'

Dat begin, met een vleugje zelfspot, zet de toon van *Hoe overleeft Rosa in New York?* van puberfenomeen Francine Oomen. Rosa blijkt ondanks de inderdaad 13-delige *Hoe overleeft ik*-reeks nog steeds niet volwassen. Het nieuwe boek moet tegelijk niet en wel gezien worden als een vervolg op de reeks: het gaat over dezelfde personages, maar Annet Schaaps tekeningen maakten plaats voor een gifgroen omslag en de woorden 'Hoe overleeft' lijken wat weggevoeld, ten gunste van de nieuwe serienaam *Rosa & co.* In 2010 zette Oomen een punt achter haar reeks (spin-offs daargelaten), omdat Rosa te oud werd voor haar jonge lezers: na een jarenlange (knipperlicht)relatie was haar ontmaagding echt niet meer uit te stellen. Het komt er nu dan ook meteen van, zij het stuntelig en iets te kortstondig en netjes buiten beeld.

Hoe overleeft Rosa in New York? gaat aanvankelijk op oude voet door. De handeling is weliswaar verplaatst naar New York, waar Rosa gaat werken als au pair van een meisje dat onhandelbaar en depressief is sinds haar moeder verongelukt; maar veel speelt zich nog altijd af in dagboeken, e-mails en (chat)gesprekken. De voortdurende communicerende pubers weten zich nog steeds geen raad met zichzelf, hun ouders, verliefdheid en de rest van de wereld.

De kracht van de *Hoe overleeft ik*-serie was de herkenbaarheid: Oomen, moeder aller pickerpubers, liet haar personages en lezers geïnspireerd raken door moderne regelwijsheden als 'no fear', 'the magic is in the doing', 'vertrouw op jezelf', 'denk positief'. Daardoor was *Hoe overleeft ik* in feite een opgeleukte zelfhulpreeks. Sympathiek, en waardevol voor jongeren, maar stilistisch liet Oomen weinig over aan de verbeelding en de boeken zaten overvol.

Ditmaal heeft ze minder bijlijntjes nodig, en voor het overige staan ze in dienst van het volwassenswordingsverhaal van Rosa en haar vriendje Neuz. Die laatste bewijst dat Oomens positiviteitsevangelië niet meteen zaligmakend is: hij gaat in Berlijn los, met overvloedige drank en drugs. In plaats van hyperzelfbewust te piekeren laat hij het waaien – een verademing. Als hun relatie uitgaat houdt je er geen moment rekening mee dat het misschien menens is. Maar Oomen kiest nu eens niet de gemakkelijkste oplossing: er komt heel veel goed (zelfs een naïeve 'loktaar' trekt het depressieve meisje uit haar schulp), maar niet alles. Dat stemt hoopvol voor de toekomst. Rosa kon nog wel eens echt volwassen gaan worden.

Thomas de Volwassen

Thomas de Volwassen

Interview

'Links is een conservatieve kracht'

Filosoof Alain Badiou is de goeroe van de Occupy-beweging, maar gelooft niet dat die de wereld kan veranderen. Zondag opent hij een Nexus-conferentie over het thema 'How to change the world?'

Raymond van den Boogaard

Men houdt ons dagelijks voor dat we de wereld moeten veranderen en hervormingen moeten doorvoeren. Maar wat men dan bedoelt, is dat we ons moeten plooiën naar de wereld zoals hij is. 'Veranderen' lijkt een doel op zich geworden, binnen de kaders van de bestaande samenleving, met haar ordening van de productiemiddelen, warencirculatie, geld en financiële instituties. Ik noem dat geen verandering. Het is aanpassing.'

De Franse sterfilosoof Alain Badiou (75) werkt in zijn bescheiden werkkamer in het 13de arrondissement van Parijs aan de toespraak waarmee hij overmorgen in de Amsterdamse Stadsschouwburg de Nexus-conferentie *How to change the world?* opent. Het thema lijkt hem op het lijf geschreven.

Badiou's tijd als ster is eigenlijk pas net begonnen, als een bekende naam voor bewegingen als Occupy of de Spaanse 'indignados' – hedendaagse strijders tegen de uitwassen van het kapitalisme. Een ster binnen zekere grenzen evenwel: een uitnodiging om bij de linkse president François Hollande op het Elysée te komen dineren, heeft hem nog niet bereikt en zou hij niet aannemen. 'Het is niet goed om als filosoof de geur van de macht te willen aanneemen. Dat leidt tot geestelijke corruptie.'

Badiou was zeker niet de enige jonge Franse filosoof met uitstekende academische kwalificaties die zich na mei 1968 aansloot bij een maöistische beweging om te proberen vanuit revolutionaire perspectief de kloof tussen intellectuelen en arbeidersklasse te dichten. Maar hij was wel een van de weinigen die dit streven lang trouw bleef – anders dan maöistische filosofen als Bernard-Henri Lévy en André Glucksmann, die zich al in de jaren zeventig tot nieuwrechtse medialievelingen ontwikkelden, en door Badiou als 'renegaten' worden veroordeeld. Parlementair links kan evenmin op Badiou's genade rekenen, links is volgens hem weinig meer dan een instrument van de bestaande orde. 'Links liegt altijd dat het de wereld zal veranderen, terwijl iedereen weet dat het dat niet kan. Links is een kracht van behoud, omdat het de mensen verdoemt met het systeem die misschien goede resultaten zouden hebben het te veranderen.'

De filosoof ziet in hedendaagse linkse pro-

'De oude ideeën zijn dood, de nieuwe zijn nog niet geboren'

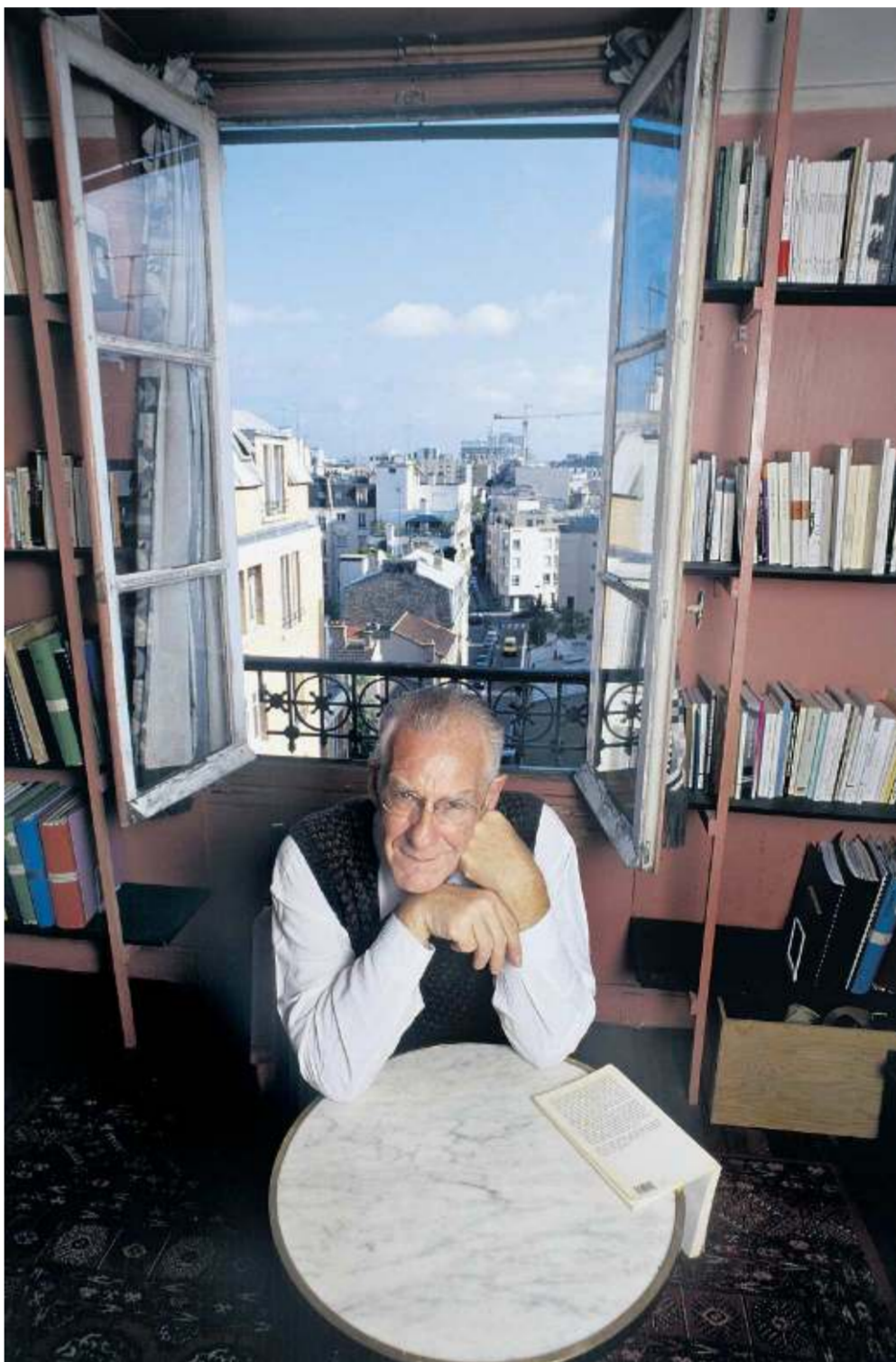
testbewegingen dan ook bepaald geen revolutionaire toekomst gloren. 'Ze hebben geen idee waaruit de verandering die zij zeggen na te streven, zou kunnen bestaan. Hun protest blijft binnen het bestaande systeem.'

Bewegingen als Occupy hebben dus behoefte aan theorie. Hoe daarin te voorzien?

„Misschien moeten we teruggaan naar een niveau van grote abstractie. Zo is Marx ook ooit begonnen: bij de abstracte filosofie van Hegel, die vér van de praktische wereld afstond. Pas van daaruit heeft hij zijn theorieën op het vlak van economie, filosofie en politiek ontwikkeld. Ik vergelijk onze situatie nu graag met die van de jaren 1840, tijdens de eerste opbloei van het moderne kapitalisme. Toen waren er ook protestbewegingen, bijvoorbeeld van arbeiders die machines saboteerden. Maar net als nu waren die protesten volledig negatief. Ze hadden geen toekomst, door het ontbreken van een idee over de richting van verandering. En op de burgerlijke revolutie van 1848 volgde de zwarte reactie onder Napoleon III."

Waarom is de huidige ideeënarmoede te waaran?

„De ineenstorting na 1989 van de landen van het 'reëel bestaande socialisme' speelt een be-

Frans filosoof Alain Badiou, Parijs, 1998: 'We leven in een interval' Foto Ulf Andersen/Getty Images

langrijke rol. Natuurlijk dienen er uit die ineenstorting lessen te worden getrokken, maar die zijn voor onze actuele situatie niet van onmiddellijk belang. We leven in een interval: de grote revolutionaire ideeën van de 19de eeuw hebben in de 20ste eeuw maatschappelijke constructies, opstanden, burgeroorlogen en doctrines opgeleverd. Maar die oude ideeën zijn dood, en de nieuwe nog niet geboren.'

Marx is dood?

„De betekenis van Marx is geweest dat hij een verbinding heeft gelegd tussen een precieze en geleerde analyse van het kapitalisme en een nauwkeurig politiek programma, dat van de klassenstrijd. Die verbinding heeft anderhalve eeuw diensten bewezen. Maar nu is dit werktuig kapot."

Waarom?

„De klassenstrijd is niet alleen een strijdconcept, maar ook een negatief programma: de nieuwe wereld zou aanbreken door de vernietiging van de oude. De socialistische landen zijn in die vernietiging blijven hangen: bij elk nieuw probleem werden nieuwe vijanden gevonden die vernietigd konden worden. Al die landen waren politiestaten, en een positief einddoel raakte volledig op de achtergrond."

Filosoof Alain Badiou

Alain Badiou werkte zes jaar aan zijn dit jaar verschenen *La république de Platon*, een vertaling van de rond 380 v.C. geschreven *Politeia* van de Griekse filosoof Plato. Hij verrijkte het onsterfelijke werk met talloze verwijzingen naar denkers en historische omstandigheden uit latere eeuwen, zodat Socrates en de andere gespreksgenoten het plots ook over Kant, Nietzsche, Sade, Malarmé of Mussolini hebben.

Vanwaar deze originele aanpak? „De *Politeia* is 2500 jaar oud en geschreven in een maatschappij die heel anders is dan de onze. Dat het een van de meest vertaalde boeken is, komt doordat de inhoud nog steeds van belang geacht wordt. Ik heb geprobeerd de *Politeia* nóg eigentijdser te maken. Als het boek voor ons nog steeds van belang is, kan het spreken over onze eigen referenties, niet alleen over die van Grieken in de Vierde eeuw voor Christus".

Is het een exegese van Plato? „Nee, ik noem mijn boek een hypervertaling. Ik ga uit van de Griekse tekst en plaats die in een andere context."

Van *La république de Platon* straalt het schrijfplezier af. Hoe verklaart u dat een publiek de ontmoeting met U of Slavoj Žižek, die u in Amsterdam gaat vervangen, als plezierig en bevrijdend kan ervaren, terwijl het misschien niet altijd alles in het betoog onmiddellijk kan volgen? „Ik functioneer heel anders dan Žižek. Maar we hebben vermoedelijk gemeen dat het publiek iemand tegenover zich ziet die vanuit een overtuigings probeert iets duidelijk te maken. Misschien levert dat een bevrijdend effect op. Een filosoof richt zich anders tot zijn publiek dan een aardrijkskundige, of een jurist. Filosofie is een avontuur dat tegelijkertijd persoonlijk en collectief is – de dialogen van Socrates bij Plato laten dat goed zien. Als filosoof weet je trouwens zelf soms ook niet heel precies wat je aan het onderwijzen bent. Wat mij betreft draagt dat ook zeker bij tot een gevoel van bevrijding."

bewegingen als Occupy, die niet meer zijn dan een getuigenis, heeft het oproer in de Arabische landen vorig jaar wel degelijk de mogelijkheid van echte verandering geschapen. Er is in Egypte een periode Mubarak, en een periode post-Mubarak.'

De Egyptische revolutie, schrijft u dan, moet om zijn historisch potentieel te realiseren wel afstand nemen van westerse voorbeelden, van democratie bijvoorbeeld.

„Uiteraard. Als men westerse modellen kopieert kun je bezwaarlijk van een nieuwe wereld spreken. Neem het hedendaagse China, waar ze ook steeds meer doen zoals wij. Niemand reist nog naar China om te bestuderen welke interessante politieke vergezichten ze daar ontwikkelen."

Recent verschenen van Alain Badiou in het Nederlands een selectie van essays: Inesthetiek: filosofie, kunst, politiek. Octavo, 336 blz. € 19,90

De Nexus-conferentie met als thema 'How to change the world' wordt op 2 december gehouden in de Amsterdamse Stadsschouwburg. Sprekers zijn o.a. Margaret Atwood, Roger Scruton, Parag Khanna, Rory Stewart, John Gray, Agnes Heller en Evgeny Morozov. De conferentie is uitverkocht. www.nexus-instituut.nl.

Hoe vervals je schilderijen, en vooral jezelf

C.J. Vallgren: *Kunzelmann kent in het vervalsen geen grenzen*. Vert. Jasper Popma. De Geus, 506 blz. € 24,95 ●●●○

De it is een heerlijke zin: 'Hij had net nieuwe verf aangebracht op de wangpartij van een Hollandse boerin die kaas maakt.' Halland is een landstreek in Zuid-Zweden. De 'hij' is Viktor Kunzelmann, geniaal schilderijenrestaurateur, kunstverzamelaar en kunstadviseur van de belangrijkste Scandinavische musea. Van die kaasboerin is maar één origineel schilderij bekend. Kennelijk was Kunzelmann vlak voor zijn dood in de weer met een vervalsing.

En er is meer aan de hand: de 83-jarige Kunzelmann sterft achter zijn schildersezel. Mogelijk is er sprake van vergiftiging. Tal van

gevaarlijke chemische substanties bevinden zich op zijn palet. Of is hij vermoord? Is het misschien zelfmoord? En wie was de werkelijk Viktor Kunzelmann?

Na zijn dood probeert zoon Joakim het raadselachtige leven van zijn vader te achterhalen, een man die uit twee personages bestaat. Geleidelijk komt het geheime leven van kunstkenner, verzamelaar en verkoper van zijn eigen vervalsingen aan het licht. Vaders homoseksuele geaardheid bracht hem tijdens het naziregime in grote moeilijkheden. De enige kans om aan de homofobische wetgeving te ontsnappen, is het aannemen van een andere identiteit. Hij wordt vervalser en neemt een nieuwe naam en identiteit aan.

Kunzelmann kent geen grenzen meer als het om vervalsen gaat; hij wordt zelfs lid van de NSDAP, om zich als homoseksueel beschermd te weten en in de nabijheid van hoge partijgenoten te komen. Hij vervalt stelselmatig gesigeneerde foto's van de Führer en andere

vooraanstaande nazi's. Het levert hem roem, geld en een onaantastbare status op.

Hoewel hij vlak voor het eind van de oorlog werd gearresteerd en gedeporteerd, weet hij te overleven. Daarna neemt Kunzelmann onaanvaardbaar grote risico's op het gebied van vervalsen: hij vervult diverse dubbelrollen, onder

Kunzelmann kent in het vervalsen geen grenzen

meer als kunstadviseur die zijn eigen vervalsingen aanprijst in museale en particuliere collecties. Ook werkt hij mee met een Nederlandse expert op het gebied van kunstvervalsingen. Deze scène is fantastisch: de goedgelovige, niet erg intelligente Nederlander tuint met open ogen in de val van de gewiekste Kunzelmann. Je zou bijna

denken aan meestervervalser Han van Meegeren, die met zijn werk menige kunstkenner zand in de ogen strooide. Het zou interessant zijn te weten of *Magenta. Avonturen van een meestervervalser* van Geert Jan Jansen, die in Frankrijk een jaar gevangenisstraf kreeg, een inspiratiebron voor Carl-Johan Vallgren (1964) is geweest.

Kunzelmann en *Kunzelmann* is een indringend boek. Vallgren stelt belangrijke vragen aan de orde over vals en echt, over de mens die altijd maar weer bedrogen wil worden en de ingenieuze kunstschilder die in dat bedrog voorziet.

Zijn beschrijvingen hebben een schilderijkunstige allure. Of het nu de beeldende weergave is van Kunzelmanns atelier, de bekleemde evocatie van het nazisme of de picturale theorieën die aan de orde komen, alles ziet de lezer scherp voor zich, in een labyrinthische roman die zich als een meeslepend relaas laat lezen.

Kester Freriks